

JAWAPAN

BAB 1 Mengenal Sejarah

Bahagian A (Soalan Objektif)

- 1 C 2 A 3 C 4 A
5 B 6 A 7 B 8 B

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) (i) 100 tahun
(ii) 1000 tahun
(b) Tarikh kelahiran Nabi Isa AS
(c) (i) Berada dalam ketakutan
(ii) Pergerakan terbatas
(iii) Kawalan keselamatan ketat
- 2 (a) (i) Primer (iv) Sekunder
(ii) Sekunder (v) Primer
(iii) Primer (vi) Primer
(b) (i) Gaya bahasa lama yang sukar difahami
(ii) Tiada pendedahan khusus di peringkat sekolah rendah
(iii) Kurang kesedaran dalam kalangan masyarakat terhadap sejarah negara

[Mana-mana dua]

Bahagian C (Penguasaan i-Think)

- 1 Tahun Masihi – Bermula dengan kelahiran Nabi Isa AS
Sebelum Masihi – Tahun sebelum kelahiran Nabi Isa AS
Dekad – Bersamaan 10 tahun
Tahun Hijrah – Tahun Islam yang bermula daripada peristiwa Hijrah Nabi Muhammad SAW dari Mekah ke Madinah (622 Masihi)
- 2 Mengenal asal usul
Mengambil iktibar
Memupuk patriotisme
Mengukuhkan perpaduan
Membangunkan negara dan bangsa
Mengaplikasikan Kemahiran Pemikiran Sejarah (KPS)

Bahagian D (Sudut KBAT)

- 1 • Sedih melihat mangsa yang tidak berdosa cedera dan terkorban.
• Simpati kerana kemusnahan yang berlaku mengambil masa yang lama untuk dipulihkan.
[Mana-mana satu]
- 2 • Menjadi bukti keberadaan sesuatu pihak seperti pengaruh Hindu-Buddha di Kedah.
• Menjadi tarikan pelancong.
[Mana-mana satu]
- 3 • Penting apabila tiada rekod bertulis yang mencatatkan sesuatu peristiwa.

- Menjadi bukti yang boleh dipercayai kerana orang sumber melihat kejadian atau mendengar daripada orang yang hampir dengannya.

[Mana-mana satu]

- 4 • Fakta yang tidak bias.
• Boleh melihat banyak pandangan daripada pelbagai pihak.
[Mana-mana satu]
- 5 • Proses indoktrinasi mudah dibentuk dalam kalangan kanak-kanak.
• Pengalaman semasa di sekolah rendah boleh mewujudkan sikap toleransi khususnya dalam kalangan pelbagai kaum dan keturunan.

[Mana-mana satu]

Bahagian E (Cari Kata)

I	S	A	V	A	K	S	K	E	
H	F	A	R	G	O	N	O	M	I
I		A	R	T	I	F	A	K	G
S	I	F	A	R	G	I	P	E	O
T			U			D		D	L
O			N			U	I		O
R			E			R			E
I			S		G	B			K
A			C			A			R
S	U	T	O	D	O	R	E	H	A

Bahagian F (Komik Sejarah)

- 1 • Mereka cuba melindungi kelemahan pihak Barat.
• Mereka mengutamakan kegiatan perdagangan daripada menjaga kebajikan penduduk tempatan.

[Mana-mana satu]

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

- 2 (a) Pengenalan (latar belakang Kuala Lumpur)
- Kuala Lumpur mendapat nama daripada perkataan 'kuala berlumpur' yang terletak di antara Sungai Gombak dan Sungai Kelang.
 - Sejarah pembukaan Kuala Lumpur bermula pada tahun 1857 melalui penerokaan bijih timah oleh Raja Abdullah pada ketika itu.
 - Kuala Lumpur juga telah dijadikan pusat pentadbiran pihak Inggeris ketika Tanah Melayu dijajah yang sebelum ini bertempat di Kelang.
 - Pembangunan dirancang dan dilaksanakan secara berperingkat sehingga Kuala Lumpur dianugerahkan taraf 'bandaraya' pada 1 Februari 1972.

- Kuala Lumpur diisytiharkan sebagai Wilayah Persekutuan pada 1 Februari 1974.
 - Kelahiran Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur telah menjadi salah satu titik kejayaan yang amat besar dan dapat memainkan peranan dalam mencorakkan kejayaan negara pada masa hadapan.
- (b) Kegiatan ekonomi di Kuala Lumpur
- Kuala Lumpur pada asalnya mempunyai bentuk muka bumi berhutan paya.
 - Raja Abdullah telah membuka sebuah kawasan perlombongan bijih timah di Lembah Klang dengan dibantu oleh Raja Jumaat dan pelombong Cina.
 - Banyak lombong telah dibuka dan berkembang menjadi sebuah kawasan perdagangan.
- (c) Tokoh yang terlibat dalam memajukan Kuala Lumpur – Abdullah Hukum
- Nama sebenar Abdullah Hukum ialah Muhammad Rukun.
 - Gelaran 'Hukum' dianugerahkan oleh Sultan Selangor pada ketika itu, Sultan Abdul Samad kerana Abdullah Hukum diberi kuasa untuk menghukum orang yang mencuri dan tidak solat Jumaat.
 - Gelaran Abdullah Hukum ialah Ria Jaya. Beliau berasal dari Sungai Abu Kerinchi, jajahan Sungai Penoh, Jambi, Sumatera.
 - Beliau merupakan ketua masyarakat Kuala Lumpur yang dilantik oleh Sultan Selangor ke-4, Sultan Abdul Samad dengan diberi gelaran Tuk Dagang Dianjuk.
 - Abdullah Hukum seorang tokoh yang mempunyai perwatakan seperti yang berikut:
 - Pandai membawa diri
 - Pantang dicabar
 - Panas baran
 - Mempunyai banyak ilmu
 - Abdullah Hukum mempunyai seorang isteri, Zenab binti Saad yang berasal dari Semabok, Melaka.
 - Zenab memiliki ilmu perbidanan dan mampu membantu orang yang mempunyai masalah mendapatkan anak.
 - Mereka dikurniakan enam orang anak, iaitu dua lelaki dan empat perempuan, iaitu Abdul Samad, Mahmud, Saodah, Saayah, Hamidah dan Siti.
 - Abdullah Hukum memiliki sundang (sejenis keris) yang boleh mengeluarkan bau yang menakutkan binatang buas dari jarak setengah batu.
 - Pengalaman hidup Abdullah Hukum ketika kali pertama menjejakkan kaki di Kuala Lumpur memberi impak kepada usaha beliau untuk pembangunan Kuala Lumpur.
 - Beliau mengambil upah menggalas kain daripada seorang saudagar Kerinchi selama lapan hari bagi meneruskan perjalanan ke Sungai Ujong dan seterusnya ke Kuala Lumpur
 - Mengambil upah membina tali air di Setapak dan setelah tiba di Kuala Lumpur beliau bekerja melampan selama tiga tahun
 - Menambah pendapatan melalui perniagaan kerbau dan lembu
 - Usaha Abdullah Hukum untuk pembangunan Kuala Lumpur:
 - Membuka tanah di kawasan Pudu untuk pertanian yang dikenali Bukit Bintang sekarang
 - Membuka kebun Bukit Nenas – kawasan Menara Kuala Lumpur
 - Membuka kawasan Sungai Putih dengan membina jalan raya – Jalan Bangsar sekarang yang terdapat sebuah perkampungan Melayu, iaitu Kampung Haji Abdullah Hukum.
- (e) Rumusan
- Setiap tokoh mempunyai jasa tersendiri yang patut dihargai oleh warga Malaysia.
 - Contoh penghargaan yang telah dilaksanakan oleh Dewan Bandaraya Kuala Lumpur adalah dengan membina sebuah Galeri Sejarah Kampung Haji Abdullah Hukum dan Kampung Kerinchi di SMK Seri Pantai yang mengumpulkan segala maklumat berkaitan Abdullah Hukum.
- (f) Rujukan
- Adnan Haji Nawang. (1997). *Kuala Lumpur dari perspektif Haji Abdullah Hukum*. Kuala Lumpur: Berita Publishing.
 - Junaidi Awang Besar. (2014). Kuala Lumpur dan cabaran baru pembangunan berterusan. *Malaysia Journal of Society and Space*, 75–85.
 - Wan Mohd Rahimi Rahim. (2015). Perkembangan dan kemajuan awal Kuala Lumpur. *Dewan Siswa*.
 - Alang Buana. (2014, Januari 5). *Free Malaysia Today News*. Retrieved from <http://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2014/01/05/siapa-abdullah-hukum/>
 - Bernama. (2016, September 25). Sejarah Abdullah Hukum terus kekal. Kuala Lumpur: *Berita Harian Online*.

BAB 2 Zaman Air Batu

Bahagian A Soalan Objektif

1 B	2 B	3 B	4 A
5 A	6 D	7 D	8 C

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) Rupa bentuk fizikal bumi
(b) Iklim
(c) Cuaca (hidupan bumi, kedalaman laut)
- 2 (a) Berbulu tebal
(b) Berbadan besar
(c) Bertaring
- 3 (a) Daratan
(b) Lautan
- 4 Bentuk fizikal
(a) Gemuk
(b) Berkaki empat
Saiz
(a) Besar

- Kulit
 (a) Kulit tebal
 (b) Berbulu
 Habitat
 (a) Darat
 (b) Air
 Makanan
 (a) Daging
 (b) Tumbuh-tumbuhan

Bahagian C (Penguasaan i-Think)

- Tahap Zaman Air Batu
 - Zaman Miosen
 - Zaman Pliosen
 - Zaman Pleistosen
 - Zaman Holosen
- Zaman Air Batu – Kesan Perubahan/Persamaan

Dunia (Perbezaan)	Persamaan	Asia Tenggara (Perbezaan)
Kepupusan haiwan Zaman Plietosen	Kenaikan aras laut	Menjadi tumpuan haiwan mamalia bersaiz besar dan sederhana
Berlaku migrasi manusia dari Benua Afrika ke Benua Eropah	Pembentukan tasik	Membentuk Pentas Sunda
Perubahan iklim dunia daripada terlalu sejuk kepada sederhana sejuk	Perubahan rupa bentuk fizikal bumi	Pembentukan sungai yang mengalir ke tasik dan laut
		Pembentukan Selat Melaka, Teluk Siam dan Laut Jawa

Bahagian D (Sudut KBAT)

- (a)
 - Aktiviti manusia yang tidak terancang seperti penerokaan hutan secara berleluasa.
 - Pencemaran udara akibat asap kilang dan kenderaan.
 - Kemusnahan alam sekitar.

[Mana-mana jawapan yang sesuai]
- (b) Pemanasan global ialah suatu fenomena pemerangkapan gas yang dikenali sebagai gas rumah hijau apabila kumpulan gas karbon dioksida, karbon monoksida, metana dan nitrogen oksida menghalang dan memerangkap haba bumi daripada terbebas keluar ke angkasa. Haba yang semakin banyak terperangkap oleh lapisan gas akan meningkatkan suhu udara secara global. Kesan daripada pemanasan global ini akan menyebabkan gangguan cuaca (perubahan iklim). Suhu yang tinggi akan mencairkan bongkah-bongkah ais di barat Antartika dan membawa kepada peningkatan suhu dan aras laut. Kawasan pantai akan mengalami banjir, hakisan dan kemasukan air masin

ke kawasan air tawar akan mengancam bekalan air bersih. Perubahan cuaca juga akan menyebabkan hidupan di bumi akan berpindah ke habitat baharu. Pemanasan global juga akan menyebabkan air laut menjadi panas dan memberi ancaman kepada hidupan laut. Pemanasan global juga menyebabkan wabak penyakit malaria dan denggi.

[Mana-mana jawapan yang sesuai]

- Pro – Kehidupan manusia semakin maju, kewujudan pelbagai flora dan fauna
- Kontra – Peningkatan suhu bumi, kemusnahan alam
- Pro – Alam tidak akan musnah, tidak berlaku peningkatan aras laut
- Kontra – Proses kehidupan di bumi tidak akan berlaku, tidak wujud benua dan lautan

[Mana-mana jawapan yang sesuai]

Bahagian E (Cari Kata)

A	G	E	O	L	O	G	I		
M		I							D
F		S	F	O	S	I	L	H	I
I		A	H		T		T		N
B		I		O		O			O
I		D	M		L				S
A		A		S		O			A
	M	R					S		U
G	L	A	S	I	E	R		E	R
P	L	E	I	S	T	O	S	E	N

Bahagian F (Komik Sejarah)

- Mendedahkan permukaan bumi
- Menyebabkan pelbagai hidupan liar diancam kepupusan
- Ketiadaan cengkaman akar dan litupan pokok akan melemahkan struktur tanah ketika hujan lebat

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

- (a) Konsep Inap Desa
 - Inap desa ialah rumah orang awam yang menyediakan ruang atau bilik untuk disewakan kepada pelancong.
 - Inap desa bertujuan untuk menambah pendapatan penduduk tempatan seperti orang kampung tradisional.
- (b) Lokasi Inap Desa Dorani
 - Inap Desa Dorani terletak di daerah Sabak Bernam, Selangor, iaitu di Kampung Sungai Haji Dorani.
 - Daerah Sabak Bernam merupakan daerah jelapang padi terbesar di negeri Selangor dengan keluasan kira-kira 2000 meter persegi.
 - Bandar utama di Sabak Bernam ialah Pekan Sabak, Sungai Besar dan Sekinchan.
 - Jarak untuk ke Inap Desa Dorani ialah 90 km dari Shah Alam dan 130 km dari Kuala Lumpur.
- (c) Pengurusan Inap Desa Dorani
 - Inap Desa Dorani merupakan cadangan Tuan Haji Daud kepada Tuan Haji Ahmad bin Jamiran, iaitu

- Ketua Blok atau Ketua Kumpulan Tani setelah beliau mendapati kebanyakan penduduk kampung memiliki saiz rumah yang besar tetapi kurang penghuni.
- Hal ini demikian kerana kebanyakan anak-anak penduduk di desa ini telah berhijrah ke bandar untuk menyambung pelajaran ataupun bekerja.
 - Daripada lapan peserta perintis, kini hanya tinggal empat peserta yang masih kekal, iaitu Tuan Haji Ahmad bin Jamiran, Tuan Haji Abd Manan bin Jasmiran, Tuan Haji Sihani bin Haji Ali dan Puan Munah binti Ahmad.
 - Sehingga tahun 2016, jumlah peserta inap desa telah meningkat kepada 30 peserta yang merangkumi 52 bilik.
- (d) Permasalahan dan Cabaran
Antara permasalahan yang dihadapi ialah:
- Pemilihan rumah dan penglibatan penduduk
 - Rumah perlu mempunyai banyak bilik bagi menjamin kemudahan dan keselesaan tetamu.
 - Kerjasama antara suami isteri dan ahli keluarga lain diperlukan bagi memastikan layanan terbaik dapat diberikan kepada tetamu.
 - Kebimbangan penduduk yang tidak mampu memberi komitmen dan membahagikan masa untuk menyertai sebarang program yang dirancang.
 - Promosi
 - Penyertaan Inap Desa Kampung Sungai Haji Dorani menghadapi banyak masalah, terutamanya untuk menarik kedatangan pelancong dan peserta ke sini.
 - Infrastruktur
 - Keadaan jalan raya yang sempit berbahaya kepada pengunjung-pengunjung yang datang menaiki bas.
 - Keadaan jalan yang sempit menyebabkan kesukaran, terutamanya apabila kenderaan yang dinaiki berselisih dengan kenderaan lain dan untuk membuat pusingan.
 - Komunikasi
 - Bahasa menjadi cabaran besar kepada peserta inap desa untuk berkomunikasi dengan pelawat yang datang, terutamanya dari luar negara yang tidak memahami bahasa Malaysia.
- (e) Kesan Permasalahan yang Timbul
- Kekurangan penyertaan peserta dalam lingkung belia.
 - Kekurangan promosi menyebabkan inap desa ini tidak dikenali umum.
 - Masalah perbezaan budaya pelancong asing dengan adat ketimuran.
 - Jalan raya yang sempit mengganggu ketenteraman penduduk apabila pengunjung yang datang dengan kenderaan besar seperti bas.
 - Persaingan antara Inap Desa Dorani dengan inap desa lain di kawasan lingkungan.
- (f) Langkah-langkah Mengatasi
- Pemilihan rumah dan penglibatan penduduk
 - Peserta inap desa tidak pernah mempunyai
- rekod polis, mendapat persetujuan ahli keluarga dan tidak menghadapi sebarang masalah sosial.
- Setiap peserta juga diwajibkan mengikut kursus asas inap desa selama satu minggu.
- Promosi
 - Promosi dilaksanakan melalui media massa, sama ada bercetak dan juga elektronik.
 - Maklumat tentang Inap Desa Haji Dorani boleh didapati melalui laman sesawang.
 - Promosi diadakan semasa MATTA Fair.
 - Infrastruktur
 - Menyediakan tempat parkir bas yang luas dan selesa.
 - Komunikasi
 - Penduduk menjalani kursus bahasa yang disediakan sehingga penduduk tempatan boleh bertutur dalam bahasa Inggeris dengan pelancong asing.
- (g) Rumusan
- Pelbagai aktiviti boleh diperbaiki dari semasa ke semasa, ditambah dan dijalankan bagi menarik minat para pengunjung, sama ada dari dalam atau luar negara.
 - Inap Desa Kampung Sungai Haji Dorani boleh dikembangkan lagi pengaruhnya di seluruh negara, amnya dan di negeri Selangor khususnya.
 - Inap Desa Sungai Haji Dorani menjadi pemangkin menjana ekonomi penduduk setempat dan memakmurkan ekonomi negara di samping menjadi sebutan pelancong sebagai salah satu daripada destinasi pelancongan mereka.
- (h) Rujukan
- Badaruddin Mohamed. (2009). *Pelancongan Lestari*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka
 - Kementerian Kebudayaan, Kesenian dan Pelancongan. (1997). *Pelan Ekopelancongan Kebangsaan*. Kuala Lumpur: Kerajaan Malaysia
 - Mahdi Shuid, Azim Normaza Ahmad dan Zawiah Bahrom. (2010). *Dorani Homestay daripada Perspektif Ekonomi dan Sosiobudaya*. Selangor: Penerbitan Multimedia
 - Rosnah Haji Salleh, Shukri Sulaiman dan Che Zainon Shafie. (2007). *Geografi Fizikal Teks dan Rujukan*. Shah Alam: Arah Pendidikan

BAB 3 Zaman Prasejarah

Bahagian A (Soalan Objektif)

1 C	2 D	3 C	4 D
5 A	6 A	7 B	8 D

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) Zaman Paleolitik
(b) Zaman Mesolitik
(c) Zaman Neolitik
- 2 (a) Kawasan terdedah seperti di lembah sungai
(b) Kawasan tertutup seperti dalam gua
- 3 (a) Gua Chauvet, Altamira, Catal Huyuk, Stonehenge, Bhimbetka, Zhoukoudian, Shahr-i-Sokhta

- (b) Ban Chiang – penemuan peralatan logam dan tembikar
- (c) Lenggong – penemuan rangka Perak Man
- (d) Gua Liang Bua – penemuan Flores Man, fosil
- (e) Gua Padah-lin – penemuan tapak petempatan
- (f) Sa Hyun – penemuan tapak pembuatan besi
- (g) Gua Tabon – penemuan rangka manusia

[*Mana-mana tiga*]

- 4 (a) Tempat kediaman, peralatan, pengumpulan makanan, kegiatan ekonomi, organisasi sosial, kepercayaan, kesenian dan kebudayaan
- (b) Rajin – mencari sumber makanan agar tidak kelaparan
- (c) Kreatif – mencipta pelbagai jenis peralatan untuk memudahkan kehidupan harian
- (d) Bijak – tahu bercucuk tanam dan menternak haiwan untuk kegunaan jangka masa yang panjang
- (e) Bersyukur – menggunakan sumber alam secara berhemah agar khazanah alam tidak musnah
- (f) Berdikari – tidak bergantung kepada orang lain menyebabkan mereka hidup aman dan damai.

[*Mana-mana empat*]

- 5 (a) Tingkayu, Sabah
- (b) Gua Madai, Sabah
- (c) Sungai Tembeling, Pahang
- (d) Lembah Bernam, Selangor

Bahagian C (Penguasaan i-Think)

1 Peta Pelbagai Alir

Perubahan	Kesan
Membina rumah sebagai tempat kediaman	Manusia mula hidup menetap di sesebuah kawasan
Mencipta pelbagai peralatan yang halus dibuat daripada logam dan besi	Memudahkan kehidupan seharian dan meningkatkan produktiviti
Perubahan dalam kegiatan harian daripada berburu kepada menternak dan bertani	Sumber atau bekalan makan tidak akan terputus
Aktiviti perdagangan yang dikenali sebagai sistem barter	Membolehkan masyarakat memperoleh barang-barang keperluan dengan lebih mudah
Pembentukan organisasi sosial masyarakat	Kehidupan masyarakat lebih tersusun dan sistematik di bawah pimpinan seorang ketua
Masyarakat mula mengamalkan pelbagai amalan dan kepercayaan	<ul style="list-style-type: none"> • Terhasilnya pelbagai binaan ritual yang unik • Pengurusan mayat lebih sistematik
Menghasilkan kesenian dan kebudayaan bermutu tinggi	Setiap peralatan yang dicipta disertakan dengan hiasan yang berestetika tinggi

- 2 • Pengebumian memanjang
- Pengebumian keranda kayu
- Pengebumian melentur
- Pengebumian perahu
- Kubur kepingan batu

Bahagian D (Sudut KBAT)

- 1 Ciri fizikal peralatan seperti bentuk, kualiti dan bahan yang digunakan untuk membuat alatan tersebut dapat menentukan tahap Zaman Prasejarah.
- 2 Membuat ukiran pada dinding gua dan batu, menggambarkan idea melalui lakaran dan lukisan.
- 3 Mewujudkan rasa taat setia kepada pemimpin, sistem pentadbiran lebih teratur dan sistematik, mewujudkan semangat bersatu padu, kehidupan masyarakat lebih maju, aman dan makmur.
- 4 • Peralatan – mencipta peralatan yang lebih canggih dan pelbagai guna
- Tempat tinggal – membina tempat kediaman yang lebih baik dan selesa
- Organisasi sosial – sistem pentadbiran negara lebih tersusun dan sistematik
- Kegiatan/Aktiviti – hasil pertanian dan penternakan diimport ke luar negara untuk meningkatkan ekonomi negara.

(*Mana-mana jawapan lain yang sesuai*)

Bahagian E (Cari Kata)

H	O	A	B	I	N	H	I	A	N
L			H	D				N	E
E			I	E			A	E	O
N		A	M	O		I	A	M	L
G		K	B	F	N		G	U	I
G		E	E	A			A	N	T
O		L	T	K			B	O	I
N		R	K	I	N	A	M	M	K
G	E	I	A				E		
P		N					T		

Bahagian F (Komik Sejarah)

- Gigih meneruskan kehidupan walaupun dalam keadaan serba kekurangan
- Berdikari dan berusaha memenuhi keperluan kehidupan mereka
- Kreatif mencipta peralatan yang boleh memudahkan kehidupan mereka

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

- 3 (a) Pengenalan lokasi
- Nama Lembah Bujang merujuk kepada perkataan Sanskrit yang mempunyai pengaruh Hindu-Buddha, iaitu nama pangkal “Bujang” atau “Bhujangga” yang bermaksud ular atau naga yang melambangkan kemakmuran sesuatu tempat.
 - Perkataan “Bhujangga” diambil daripada perkataan asal, iaitu “Phujangga” yang membawa maksud golongan cerdik pandai atau “Brahmin” di dalam sistem kasta Hindu.

- Lembah Bujang merupakan salah satu tempat bersejarah yang terkenal di Malaysia kerana mempunyai pelbagai khazanah tinggalan masa lalu.
 - Kemakmuran di Lembah Bujang telah menarik minat ramai pedagang, terutama daripada India, China dan Arab untuk singgah di sini.
- (b) Bentuk muka bumi Lembah Bujang
- Kedudukan Lembah Bujang merangkumi kawasan seluas 144 batu persegi dengan pembatasan Bukit Choras di bahagian Utara, Sungai Muda di bahagian Selatan, Selat Melaka di bahagian Timur dan Lebuh raya Utara-Selatan di bahagian Barat.
 - Kedudukan ini dianggap strategik kerana amat sesuai dijadikan destinasi bersejarah.
- (c) Senarai tinggalan sejarah di Lembah Bujang
- Di sekitar Lembah Bujang, sejumlah 41 buah tapak arkeologi atau Tapak Tanah Bersejarah telah dikenal pasti seperti struktur atau jumpaan artifak sama ada berkaitan dengan perdagangan atau yang berkaitan dengan artifak keagamaan atau struktur bangunan candi.
 - Artifak perdagangan terdiri daripada pecahan seramik tembikar tanah, tembikar batu, porselin, kaca, manik serta peralatan yang digunakan oleh masyarakat kuno.
 - Artifak keagamaan pula terdiri daripada candi, patung-patung dan arca.
 - Kebanyakan barang-barang yang ditemui ini diperbuat daripada tanah liat.
 - Bahan binaan untuk candi pula terdiri daripada batu bata, batu sungai, mineral laterit dan batu granit.
 - Antara candi yang terkenal ialah Candi Bukit Batu Pahat (Tapak 8), Candi Kampung Pangkalan Bujang (Tapak 19,21 dan 22), Candi Estet Sungai Batu (tapak 5 dan 11/3), Candi Kampung Pendi (Tapak 16), Candi Kampung Permatang Pasir (Tapak 31) dan Candi Kampung Bendang Dalam (Tapak 50).
 - Candi-candi ini menjadi bukti bahawa Lembah Bujang pernah menjadi pusat penyebaran agama Hindu suatu ketika dahulu.
- (d) Keistimewaan Lembah Bujang
- Lembah Bujang terkenal dengan tinggalan sejarah di tapak arkeologi atau cari gali seperti runtuh candi, struktur bandar dan pelabuhan terpendam, ratusan ribu pecahan seramik, kaca dan manik dari China, Asia Barat atau Tanah Arab serta dari India, patung-patung dan arca, batu bersurat serta peralatan yang berkaitan dengan kehidupan masyarakat kuno.
 - Penemuan semula artifak sejarah ini telah membuktikan bahawa telah wujud sebuah petempatan dan kerajaan pada masa lampau di Lembah Bujang.
- (e) Langkah-langkah pemeliharaan dan pemuliharaan Lembah Bujang
- Mempamerkan peninggalan artifak di muzium.
 - Menyediakan ruang dan peluang kepada penyelidik untuk menjalankan penyelidikan.
 - Menjadikan kawasan Lembah Bujang sebagai muzium.
 - Menyediakan kemudahan prasarana kepada pelancong asing seperti tempat penginapan dan pengangkutan.
- (f) Rumusan
- Lembah Bujang mempunyai ribuan bahan penyelidikan yang memberi peluang kepada para penyelidik yang berminat membuat kajian tentang perdagangan dan peradaban manusia.
 - Koleksi arkeologi yang terdapat di Lembah Bujang membuktikan Lembah Bujang sebagai pusat perdagangan utama di Asia Tenggara pada kurun ke-3 hingga ke-14 Masihi. Bahan dagangan yang dibawa oleh pedagang dari Arab, China, India dan pedagang-pedagang maritim tempatan di Kepulauan Melayu ialah seperti seramik, manik-manik kaca dan rempah ratus.
- (g) Rujukan
- Mohd Supian Sabtu. (2002). *Tamadun Awal Lembah Bujang*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
 - Nik Hassan Shuhaimi dan Othman Mohd Yatim. (1992). *Warisan Lembah Bujang*. Ikatan Ahli Arkeologi Malaysia dengan kerjasama Jabatan Muzium dan Antikuiti, Universiti Kebangsaan Malaysia.
 - Nik Hassan Shuhaimi Nik Abdul Rahman. (2006). *Kepentingan Arkeologi Dalam Kerja Konservasi Monumen Dan Tapak Tanah Bersejarah. Kursus Konservasi Monumen Dan Tapak Tanah Bersejarah*. Pulau Pinang: Jabatan Warisan Negara.
 - Siti Norhaliza Harun. (2004). *Amalan Kerja Pemuliharaan Bangunan Bersejarah di Malaysia*. Tesis Ph.D. Pulau Pinang: Universiti Sains Malaysia.

BAB 4 Mengenali Tamadun

Bahagian A (Soalan Objektif)

1 C	2 C	3 C	4 A
5 B	6 A	7 C	8 D

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) Muqaddimah
 (b) (i) Umran
 (ii) Hadharah
 (c) (i) Pembangunan lahiriah tidak lengkap tanpa pembangunan rohaniah.
 (ii) Unsur moral menjadi tonggak pembangunan dalam masyarakat.
- 2 (a) (i) Pekerjaan
 (ii) Kekayaan
 (iii) Pengaruh
- (b) (i) Hamba perang
 (ii) Hamba yang dijual

[Mana-mana dua]

- (c) (i) Pendidikan
- (ii) Kemahiran
- (iii) Kreativiti dan inovasi

[Mana-mana dua]

Bahagian C (Penguasaan i-Think)

- 1 (a) *Civitas* – Bermaksud bandar atau kota
 - (b) *Civilisation* – Tahap pembangunan manusia dan organisasi yang dianggap paling maju.
 - (c) (i) *Mudun, madain* dan *madana* – Bermaksud tinggi budi bahasa dan pembukaan bandar
 - (ii) *Hadharah* – Bermaksud kawasan, daerah atau bandar
 - (iii) *Hadari* – Bermaksud tanah atau rumah yang didiami oleh masyarakat
- 2 Mesopotamia – Taman Tergantung Babylon
 - Indus – Bandar Mohenjo-Daro
 - Mesir Purba – Piramid dan Sfinks

Bahagian D (Sudut KBAT)

- 1
 - Di bandar bermulanya kehidupan yang kompleks.
 - Perkembangan bandar melambangkan kemajuan.
- 2
 - Sudah menjadi naluri manusia untuk berasa bangga kepada kaumnya.
 - Hampir semua orang mempunyai motivasi yang tinggi untuk membangunkan bangsa sendiri.
- 3
 - Seni bina yang mengagumkan dapat dihargai dan diingati oleh generasi akan datang.
 - Sesuatu binaan itu memerlukan kemahiran yang tinggi seperti sistem ukuran, ukiran dan sebagainya.
- 4
 - Pemerintah menjadi tonggak utama kejayaan sesebuah tamadun.
 - Pemimpin yang tidak berminat dalam hal pemerintahan akan menyebabkan tamadun itu merosot.
 - Pemimpin perlu ada wawasan untuk memajukan tamadun.
- 5
 - Pembinaan bandar yang sistematik.
 - Menjadi pusat pentadbiran yang lengkap.
 - Mempunyai prasarana yang lengkap seperti pusat riadah.

[Mana-mana satu]

Bahagian E (Cari Kata)

	E	U	P	H	R	A	T	E	S
N	F	A	R	G	O	T	K	I	P
E	U					P	S	R	N
E		A				E	A	A	A
B			R		R	N	T	D	S
N				I		D	I	A	I
Y			Z		F	E	V	H	T
O		A				T	I		R
T	W					A	C		A
H	A	M	I	D	A	Q	Q	U	M

Bahagian F (Komik Sejarah)

- 1
 - Mereka percaya bahawa alam sekitar mempunyai semangat yang mesti disembah dan dihormati untuk menjaga keamanan dan kemakmuran hidup.

- Mereka juga percaya bahawa alam sekeliling dikuasai oleh kuasa ghaib.

[Mana-mana satu]

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

- 3 (a) Pengenalan
 - Kemunculan Tamadun Mesir Purba dianggap sebagai anugerah daripada Sungai Nil yang mengalir dari utara hingga ke laut Mediterranean. Tamadun Mesir Purba dikatakan lahir di tebing sungai ini. Tamadun Mesir Purba diperintah oleh fraun.
 - Sungai Nil berpunca daripada dua anak sungai, iaitu anak Sungai Nil Biru yang bermula daripada tanah tinggi di Ethiopia dan Sungai Nil Putih yang bermula dari Tasik Victoria di Uganda.
 - Limpahan air Sungai Nil ini mengalir ke tanah gersang dan padang pasir telah menukar bentuk muka bumi Mesir menjadi subur.
 - Hal ini kerana, Sungai Nil yang membanjiri Mesir setiap tahun telah membawa lumpur berwarna hitam atau dikenali juga sebagai tanah lanar, membentuk sebuah delta yang subur untuk aktiviti pertanian dan petempatan manusia.
- (b) Peranan dan Sumbangan Sungai Nil
 - Mesir banyak bergantung kepada “Hadiah Sungai Nil” kerana sebahagian besar bentuk muka buminya ialah padang pasir yang tidak produktif untuk kegiatan pertanian.
 - Antara tanaman utama yang diusahakan untuk pertanian dalam Tamadun Mesir Purba ini ialah tanaman bijirin seperti gandum dan barli yang telah menggantikan aktiviti penduduk sebelum itu seperti pemburu, pengail, dan pengumpul peralatan batu.
 - Kegemilangan Tamadun Mesir Purba bergantung kepada pengawalan air Sungai Nil. Kawasan yang jauh daripada sungai Nil, telah dibina empangan untuk mengairi kawasan tanah pertanian seluas 10 000 hektar.
 - Di samping itu, penggunaan alat-alat logam membolehkan orang Mesir membina sistem perparitan dan pengairan yang baik untuk pertanian.
 - Masyarakat yang mendiami lembah ini telah membina peralatan kawalan air dan terusan untuk meningkatkan kesuburan tanah dan seterusnya memajukan pertanian.
- (c)
 - Sungai Nil telah banyak menyumbang jasa kepada masyarakat Mesir, terutamanya dalam memajukan aktiviti masyarakat Mesir. Munculnya beberapa buah kota hasil kemajuan bidang pertanian seperti kota Abydos, Thinis dan Sais.
 - Tamadun Mesir Purba telah menjadikan Sungai Nil sebagai pengangkutan air yang terpenting dalam aktiviti perdagangan. Keadaan Sungai Nil yang lebar dan dalam itu telah membolehkan kapal-kapal menyusuri dan berlabuh di pelabuhan seperti Thebes, Memphis, Fayoum dan Heliopolis.

- Hasil eksport utama Tamadun Mesir Purba ialah kertas dan tekstil dan aktiviti ekonomi lain yang dijalankan ialah perlombongan emas di Nubia. Tekstil yang dihasilkan pula ialah hasil daripada aktiviti tenunan yang telah berkembang maju hasil daripada wujudnya pengkhususan kerja.
- Pembuatan kertas yang dieksport, juga hasil daripada kesuburan di lembah Sungai Nil. Pokok papyrus yang tumbuh subur di sepanjang lembah Sungai Nil telah dimanfaatkan oleh masyarakat Mesir untuk menghasilkan kertas.
- Penciptaan kertas ini telah memudahkan kerja penyimpanan rekod yang selama ini bergantung kepada kepingan batu bata dengan menggunakan tulisan hieroglif.
- Selain itu, penghasilan kertas juga telah memberi peluang baharu dalam mengembangkan ilmu pengetahuan kepada masyarakat Mesir Purba dalam bidang pendidikan.

(d) Rumusan

Petempatan kekal yang muncul di sepanjang lembah Sungai Nil berkembang menjadi perkampungan. Gabungan kampung-kampung telah mewujudkan beberapa buah bandar yang kemudiannya bergabung dan membentuk sebuah nome atau daerah. Kesemua nome ini disatukan dengan bandar-bandarnya seperti Memphis dan Thebes menjadi pusat pentadbiran. Keadaan ini berpunca daripada kesuburan Sungai Nil yang melimpahi muka bumi Mesir.

(e) Rujukan

- Heidi Hayes Jacobs, & Michal L. LeVasseur. (2005). *Prentice Hall History Of Our World*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Mahdi Shuid. (2016). *Ketamadunan Manusia*. Petaling Jaya: Sasbadi Sdn.Bhd.
- Mahdi Shuid, & Noor Azma Seman. (2014). *Rujukan Lengkap: Sejarah Tingkatan 4*. Kuala Lumpur: Global Mediastreet Sdn Bhd.
- Mahdi Shuid, & Saliza Saad. (2011). *Longman Tekst Pra-U STPM Tamadun Dunia*. Selangor Darul Ehsan: Pearson Malaysia Sdn Bhd.

BAB 5 Tamadun Awal Dunia

Bahagian A (Soalan Objektif)

- 1 D 2 B 3 A 4 A
5 B 6 C 7 D 8 A

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) (i) Mohenjo-Daro
(ii) Harappa
(b) Mesopotamia
(c) • Menjual barangan dengan harga yang lebih tinggi.
• Melihat budaya masyarakat luar.
[Mana-mana satu]
- 2 (a) Raja
(b) Perdagangan
(c) (i) Keadaan politik tidak stabil

- (ii) Kadar jenayah akan meningkat
(iii) Kehidupan masyarakat tidak terurus
(iv) Banyak anggota masyarakat menjadi mangsa ketidakadilan

Bahagian C (Penguasaan i-Think)

- 1 • Mudah mendapatkan bekalan air untuk tanaman dan keperluan harian.
• Sesuai untuk membina petempatan.
• Menjadi alat perhubungan.
• Mendapat bekalan makanan seperti ikan.
- 2 (a) Mempunyai perancangan yang rapi
(b) Teliti dalam pekerjaan
(c) Menyumbang kepada kerja-kerja yang mengharumkan nama negara
(d) Mempunyai tenaga mahir yang ramai

Bahagian D (Sudut KBAT)

- 1 (a) Bersih dan cantik
(b) Banyak kemudahan seperti taman rekreasi
(c) Gabungan bangunan yang moden dan tradisional
(d) Semua warga kota bertanggungjawab ke atas bandar mereka

[Mana-mana tiga]

- 2 (a) Menimbulkan masalah pembesaran bandar
(b) Timbul masalah kesesakan jalan raya
(c) Penempatan yang tidak sistematik
(d) Masalah banjir dan bekalan elektrik

[Mana-mana dua]

- 3 (a) Mampu menangani masalah banjir
(b) Boleh menjadi tempat pelancongan jika dipelihara
(c) Menjejaskan kesihatan penduduk sekiranya tercemar
- 4 (a) Sentiasa memeriksa tahap pencemaran air
(b) Menguatkuasakan undang-undang kepada pihak yang mencemarkan sungai
(c) Wujudkan pihak yang khusus menjaga sungai
- 5 (a) Seni bina – Taj Mahal di India
(b) Kesusasteraan – Ramayana dan Mahabharata – epik terkenal dari India

Bahagian E (Cari Kata)

H	A	M	M	U	R	A	B	I	
			A	R	Y	A	N		Z
S	F	I	N	K	S	O			I
E					L				G
S				Y					U
M			B						R
A		A	P	P	A	R	A	H	A
R	B								T
		P	A	P	I	R	U	S	
M	R	O	F	I	E	N	U	K	

Bahagian F (Komik Sejarah)

- 1 Bencana alam sering berlaku seperti banjir, musim kering dan serangan serangga terhadap tanaman. Mereka percaya bahawa jika berlaku bencana alam bermakna Tuhan telah marah dan pemerintah perlu digulingkan.

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

2 (a) Pengenalan Tamadun Mesir Purba

- Tamadun Mesir Purba dianggap sebagai anugerah daripada Sungai Nil yang mengalir dari bahagian utara Mesir ke Laut Mediterranean.
- Sungai Nil berpunca daripada dua anak sungai, iaitu Sungai Nil Biru dan Sungai Nil Putih.
- Tanah lanar telah membentuk sebuah delta yang subur untuk pertanian dan petempatan manusia.
- Tamadun ini dapat dibahagikan kepada empat tahap, iaitu zaman awal, zaman pertengahan, zaman empayar dan zaman keruntuhan.
- Selepas mengalami zaman kegemilangan pada zaman Empayar, Tamadun Mesir Purba telah mengalami kejatuhan apabila pemerintahan dikuasai oleh orang asing seperti Libya, Kush, Assyria, Parsi dan Yunani.
- Manusia telah mendiami Sungai Nil dan mencapai tahap kebudayaan gangsa pada Zaman Logam.
- Penggunaan alat logam membolehkan mereka membina sistem perparitan dan pengairan yang baik untuk pertanian.

(b) Sumbangan Tamadun Mesir Purba

- Sumbangan utama Tamadun Mesir Purba ialah dalam bidang seni bina, iaitu piramid.
- Pembinaan piramid bermula daripada ilham Imhotep, iaitu seorang saintis, ahli fizik, arkitek, dan penasihat penting kepada Firaun Djoser (3150 SM).
- Beliau telah memperkenalkan teknik pembinaan bangunan dengan menggunakan batu bata.
- Beliau juga merupakan pengamal ilmu perubatan dan pengarang buku sains dan sastera.
- Pembinaan piramid menggambarkan kreativiti masyarakat Mesir Purba dalam bidang pembinaan.
- Pembinaan piramid Sakkara merupakan sumbangan terbesar Imhotep dan piramid ini merupakan piramid yang tertua dibina untuk Firaun Djoser.

(c) Binaan piramid

- Bangunan berbentuk piramid telah dibina oleh banyak kebudayaan silam.
- Bangunan piramid yang terkemuka ialah di Mesir silam, iaitu piramid yang diperbuat daripada batu padu dan berfungsi sebagai makam firaun.
- Piramid Mesir pertama dibina pada Zaman Kerajaan Lama oleh arkitek Imhotep untuk Raja Djoser (2650 SM).
- Piramid yang paling terkenal ialah di Giza, iaitu Piramid Besar Kufu, yang menjadi salah satu daripada tujuh benda ajaib di dunia.
- Piramid ini siap dibina pada tahun 2600 SM, mengambil masa selama 20 tahun, mengandungi 2 juta batu blok yang setiap satunya seberat 1 tan dan tapaknya pula seluas 13 ekar (5 hektar) dan tingginya 482 kaki.
- Piramid Mesir mempunyai permukaan batu kapur yang licin dan sudah tentunya kelihatan hebat ketika siap dibina.

- Pada masa sekarang kebanyakan kelongsong batu kapur tersebut telahpun diambil sebagai bahan binaan bangunan sekitarnya pada zaman selepasnya, meninggalkan permukaan batu kasar yang kelihatan pada masa ini.

(d) Fungsi seni bina piramid

- Pembinaan piramid ini bertujuan untuk menyimpan mayat-mayat raja mereka setelah dimumiakan.
- Terdapat lorong-lorong dalam bangunan tersebut yang menyambungkan bilik-bilik mayat kepada beberapa bilik lain.
- Jaringan lorong-lorong ini ditutup dari dalam. Keadaan ini bermakna pekerja terpaksa berkorban untuk mati bersama-sama mumia Firaun mereka di dalam bilik berkenaan semasa melakukan kerja-kerja penutupan dinding lorong-lorong tersebut.
- Pembinaan jaringan lorong yang mengelirukan ini bertujuan untuk mengelak daripada berlakunya sebarang pencerobohan.
- Hampir 20 tahun masa yang diambil untuk menyiapkan sepenuhnya pembinaan Piramid Khufu yang melibatkan seramai 100 000 orang pekerja yang kebanyakannya mati setelah piramid ini siap dibina.

(e) Rumusan

- Masyarakat zaman dahulu terbukti banyak memberi sumbangan kepada masyarakat pada zaman moden khususnya dalam aspek seni bina.
- Kemajuan teknik dan ciri-ciri pembinaan bangunan seperti pembinaan piramid dalam Tamadun Mesir Purba telah memberi inspirasi dan panduan kepada kita amnya pada zaman moden kini untuk berkembang maju dalam membina bangunan-bangunan pencakar langit dengan menggunakan ilmu sains, matematik, fizik dan geometri.

(f) Rujukan

- Mahdi Shuid dan Noor Azma Hj. Seman. (2014). *Rujukan Lengkap Sejarah Tingkatan 4*. Kuala Lumpur: Global Mediastreet Sdn Bhd
- Sivachandralingam Sundara Raja dan Ayadurai Letchumanan. (2012). *Teks STPM Sejarah Dunia (1500–1955)*. Shah Alam: Oxford Fajar Sdn. Bhd.

BAB 6

Peningkatan Tamadun Yunani dan Rom

Bahagian A (Soalan Objektif)

1 D	2 D	3 A	4 D
5 C	6 B	7 A	8 C

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) (i) Tirani
(ii) Oligarki
(iii) Monarki
(b) Raja
(c) Pemerintahan oleh raja cenderung kepada kuasa mutlak.

Pemerintahan tirani pula kejam dan menindas rakyat. Demokrasi memberi kuasa lebih kepada rakyat untuk menggubal dasar negara.

[*Mana-mana satu*]

- 2 (a) (i) Pantheon
- (ii) Akueduk
- (iii) Amfiteater
- (b) (i) Perpustakaan
- (ii) Bilik berehat dan bersenam
- (iii) Ruang mandi (air panas, sejuk dan suam)
 - Ruang mengurut
 - Tandas

[*Mana-mana tiga*]

- (c) Dibina dengan bahan binaan yang berkualiti. Dibina oleh arkitek dan jurutera yang mahir. Pemerintah memelihara bangunan berkenaan. Rakyat menghargai tamadun bangsa mereka.

Bahagian C (Penguasaan i-Think)

- 1 (a) Monarki
- (b) Oligarki
- (c) Aristokrasi
- (d) Tirani
- 2 (a) Kepakaran
- (b) Pendidikan
- (c) Dasar pemerintahan
- (d) Kewangan
- (e) Teknologi
- (f) Sumber alam
- (g) Buruh

[*Mana-mana empat*]

Bahagian D (Sudut KBAT)

- 1 (a) Menaja jumlah pelajar yang ramai menuntut di universiti ternama dalam bidang seni bina di Eropah seperti Itali dan Perancis.
- (b) Mengimport pakar dalam bidang seni bina bekerja sebagai perunding dalam projek-projek utama.
- (c) Menubuhkan universiti khusus dalam bidang seni bina.
- 2 (a) Menjaga kebersihan dan mewujudkan taman-taman yang cantik.
- (b) Mengekalkan keunikan bangunan-bangunan lama.
- (c) Menyediakan program-program menyambut pelancong sepanjang tahun.
- 3 Membina beberapa buah rumah kayu yang besar dan unik tanpa menggunakan paku.
- 4 (a) Coliseum
Coliseum ialah sebuah bangunan bersejarah yang merupakan bangunan terbuka separa bulat, berpentas, mempunyai 50,000 tempat duduk. Bangunan ini digunakan sebagai tempat pertandingan gladiator. Lantai dari arena Coliseum ditutup dengan pasir bagi mencegah darah menyalir ke merata tempat. Bangunan ini juga mempunyai banyak pintu, iaitu lebih kurang 80 pintu dan bangunan ini juga termasuk dalam salah satu daripada tujuh keajaiban dunia yang berasal dari Zaman Pertengahan Awal.

- (b) Akueduk
... bangunan ini adalah salah satu monumen purba yang paling penting dan terpelihara. Fungsi bangunan ini sejak dahulu sebagai tempat untuk menyalurkan air. Panjang akueduk ini ialah sekitar 16 km.
- 5 Untuk mempertahankan negara daripada serangan musuh. Taat setia tidak berbelah bahagi kepada negara kota. Bersedia untuk pergi berperang bagi menakluk negara kota lain.

Bahagian E (Cari Kata)

	T	E	R	T	S	I	J	A	M
M	O	N	A	R	K	I			
U	O	L	I	G	A	R	K	I	
E	G	L	A	D	I	A	T	O	R
S					R				
S		S	R	O	H	P	E	J	
O			G					U	
L		A						R	
O	A	C	R	O	P	O	L	I	S
C	P	A	T	R	I	C	I	A	N

Bahagian F (Komik Sejarah)

- 1 Kos untuk latihan terlalu tinggi. Ancaman keselamatan tidak tinggi menyebabkan tenaga rugi. Lebih baik ditumpukan kepada pembangunan negara.

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

- 3 (a) Pengenalan
 - Terowong SMART adalah singkatan daripada *Stormwater Management and Road Tunnel* (Terowong Jalan Raya dan Pengurusan Air Banjir).
 - Terowong SMART ini telah dirasmikan pada 14 Mei 2007 setelah empat tahun dibina.
 - Perasmian ini disempurnakan oleh oleh Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar serta Menteri Kerja Raya pada ketika itu, iaitu Dato' Seri Azmi bin Khalid dan Dato' Seri S. Samy Vellu.
 - Kos pembinaan terowong SMART ini adalah sebanyak RM1.9 juta.
 - Panjang terowong SMART ialah 9.7 km dan hanya 3.3 km untuk laluan kenderaan.
 - Lokasi terowong SMART ini bermula di Kampung Berembang berdekatan Sungai Klang di Ampang dan berakhir di Taman Desa berdekatan Sungai Kerayong di Salak Selatan.
- (b) Faktor pembinaan
 - Masalah banjir yang semakin serius di Kuala Lumpur.
 - Kesesakan lalu lintas akibat banjir yang melanda.
 - Imej Kuala Lumpur sebagai ibu negara terjejas akibat masalah banjir.
- (c) Fungsi
 - Mengelak banjir kilat di ibu negara akibat pertembungan air dari Sungai Klang dan Sungai Ampang.

- Mengurangkan masalah kesesakan lalu lintas di antara Bulatan Kampung Pandan dan Lebuhraya Kuala Lumpur-Seremban di Sungai Besi.
 - Bagi kegunaan kenderaan ringan ketinggian maksimum dua meter serta had laju yang ditetapkan adalah 60 km/j.
 - Motosikal dan kenderaan berat seperti lori dan bas tidak dibenarkan melalui terowong tersebut.
- (d) Keunikan
- Pintu Kawalan Banjir Automatik yang akan bertukar menjadi terowong air banjir untuk melencongkan air banjir dari kolam tadahan dan kawasan simpanan ke Sungai Kerayong yang kemudiannya akan dilepaskan semula ke Sungai Klang (mampu menampung tiga juta meter padu air).
 - Alat pengaliran udara agar udara yang terperangkap sentiasa diganti dan pemeliharaan kualiti udara.
 - Kamera litar tertutup (CCTV) yang dikawal dari Pusat Kawalan SMART bagi menjamin keselamatan.
 - Alat pencegah kebakaran, alatan perubahan dan telefon kecemasan bagi tujuan kecemasan.
 - Penerimaan frekuensi telefon bimbit dan radio bagi memudahkan orang ramai berhubung dan memberi keselesaan kepada pengguna.
- (e) Operasi
- Operasi SMART dijalankan '24 jam/7 hari' oleh Jabatan Pengairan dan Saliran (JPS) di Pusat Kawalan SMART, Kg. Berembang, Ampang.
 - Operasi SMART mempunyai empat fungsi seperti berikut:

Fungsi 1

- Semasa cuaca baik atau hujan turun tidak lebat.
- Terowong trafik dibuka untuk laluan trafik masuk dan keluar Kuala Lumpur.

Fungsi 2

- Berlaku apabila hujan turun dengan kadar $70 \text{ m}^3/\text{s} - 150 \text{ m}^3/\text{s}$.
- Air banjir berlebihan akan disalurkan masuk ke takungan sistem SMART.
- Air hanya mengalir di bahagian bawah (*lower drain*) terowong.
- $50 \text{ m}^3/\text{s}$ akan dialirkan ke pusat bandaraya Kuala Lumpur.
- Terowong trafik masih dibuka untuk laluan trafik.

Fungsi 3

- Berlaku apabila hujan lebat turun melebihi $150 \text{ m}^3/\text{s}$.
- Hanya $10 \text{ m}^3/\text{s}$ dialirkan ke pusat bandaraya Kuala Lumpur.
- Terowong akan dikosongkan daripada kenderaan.
- Sekiranya hujan lebat yang turun tidak lama, air banjir tidak akan disalurkan ke dalam terowong trafik.
- Terowong akan dibuka semula bagi laluan trafik selepas 2 – 8 jam ditutup.

Fungsi 4

- Berlaku selepas 1 – 2 jam amaran fungsi 3 dikeluarkan dan sekiranya hujan lebat masih berterusan.
- Terowong trafik akan digunakan untuk laluan air banjir dan akan dibuka semula selepas empat hari ditutup.

(f) Rumusan

- Kesedaran tentang keunikan Malaysia – terowong SMART yang mempunyai dwifungsi, iaitu mengurangkan kesesakan lalu lintas dan sebagai saluran banjir.
- Mercu tanda yang boleh dibanggakan oleh rakyat Malaysia.

(g) Rujukan

- Bernama. (15 April 2017). Putera Mahkota Naruhito lawat terowong SMART. Kuala Lumpur: *Bername.com*.
- Nik Hafizul Baharuddin. (20 Mac 2017). Banjir kilat : SMART aktifkan sistem tebatan banjir. Kuala Lumpur: *Utusan Online*.
- Jabatan Pengairan dan Saliran Malaysia. Retrieved Mei 3, 2017, from Laman Web Rasmi Pusat Kawalan SMART: <http://state.water.gov.my/scc/index.php/ms/perkhidmatan/sejarah-smart>
- SMART Motorway Tunnel. Retrieved Mei 3, 2017, from Stormwater Management and Road Tunnel (Flood and Traffic Congestion Solutions for KL City Centre): <http://smarttunnel.com.my/smart/what-is-smart/>

BAB 7

Peningkatan Tamadun India dan China

Bahagian A (Soalan Objektif)

1 A	2 B	3 B	4 C
5 D	6 A	7 A	8 C

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) (i) Kekuatan ketenteraan
 (ii) Dasar pemerintahan
 (iii) Sumber manusia
 (iv) Diplomasi keagamaan
 (v) Kewangan
- [Mana-mana tiga]*
- (b) (i) Kaedah fizikal bermakna perluasan kuasa dilakukan oleh sesebuah kerajaan dengan menguasai wilayah-wilayah lain.
 (ii) Kaedah keagamaan tidak bergantung kepada sempadan wilayah yang tetap, sebaliknya merentas sempadan dengan memberi penekanan kepada aspek keagamaan.
- (c) (i) Menegakkan keadilan negara
 (ii) Memastikan keamanan negara terpelihara
 (iii) Memastikan kelancaran pentadbiran
- [Mana-mana dua]*
- 2 (a) (i) Lulus peperiksaan perkhidmatan awam
 (ii) Mengekalkan ajaran Konfusianisme

- (iii) Mempupuk nilai moral dan etika
- (iv) Memilih pegawai kerajaan
- (v) Membezakan golongan elit dengan golongan rakyat

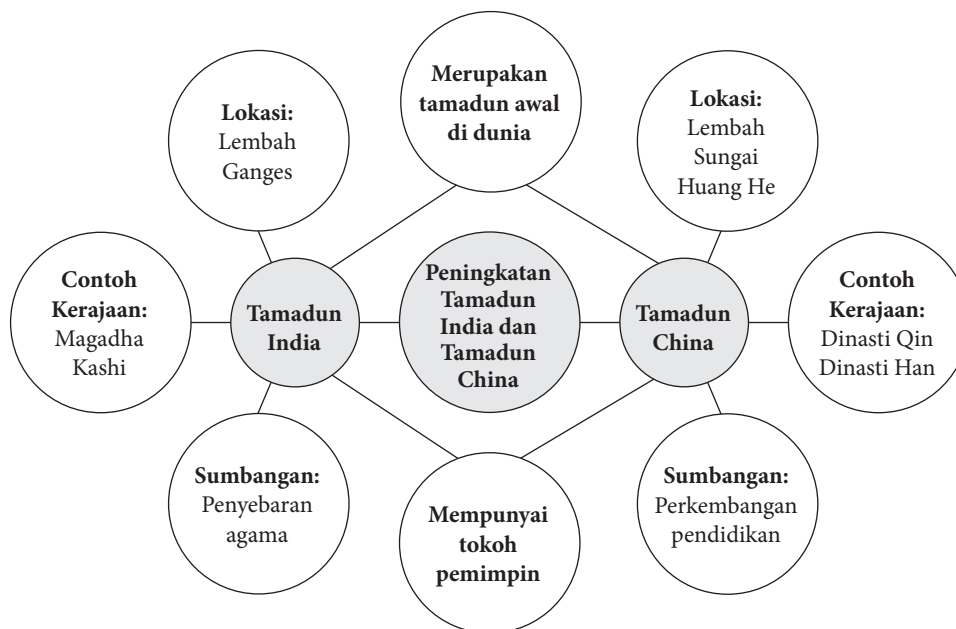
[Mana-mana tiga]

- (b) (i) Untuk membolehkan seseorang menerima penghormatan
- (ii) Bagi meningkatkan taraf sosial ke arah kehidupan yang lebih baik
- (c) (i) Kita hendaklah memajukan diri melalui pendidikan
- (ii) Setiap orang perlulah berusaha mencapai tahap pendidikan yang baik
- (iii) Perlulah berusaha mengekalkan tradisi dan budaya

[Mana-mana dua]

Bahagian C (Penguasaan i-Think)

1

2 Perkembangan Pendidikan dalam Tamadun China
Dinasti Zhou

- (a) Mempunyai ahli falsafah seperti Konfusius
 - (b) Karya yang terkenal era ini adalah *Lun Yu* atau *Analects*
- Dinasti Qin
- (a) Pendidikan menekankan aspek pemahaman perundangan
 - (b) Diasaskan oleh Han Fei Zi
 - (c) Mengutamakan ketegasan undang-undang bagi mengawal tingkah laku manusia

[Mana-mana dua]

Dinasti Han

- (a) Sistem pendidikan diperkukuh melalui penubuhan sekolah tinggi
- (b) Penekanan diberikan kepada pembelajaran Konfusianisme
- (c) Mempunyai teknologi pembuatan kertas daripada campuran kulit pokok, serpihan rami kain dan jaring oleh Cai Lun

[Mana-mana dua]

Bahagian D (Sudut KBAT)

- 1
 - Menyatukan kerajaan kecil.
 - Membina empayar.
 - Menguasai kawasan yang belum dikuasai di bawah kekuasaan kerajaan Maurya.
 - Menyebarkan agama.
- 2
 - Menerima hukuman setimpal.
 - Melahirkan masyarakat yang tidak telus.
 - Wujud prasangka dan unsur negatif.
 - Masyarakat dipandang rendah kerana sistem peperiksaan yang tidak teratur.

- 3 • Sentiasa bersikap inovatif.
 - Mempunyai pemerintahan yang adil dan kuat.
 - Berkebolehan menjangka perubahan yang akan berlaku.
- 4 • Melahirkan masyarakat yang berilmu pengetahuan.
 - Memajukan negara.
 - Perpaduan rakyat yang berbilang kaum.
- 5 • Menganjurkan banyak seminar, konvensyen berkaitan ilmu bertaraf antarabangsa.
 - Memajukan kemudahan dan akses pendidikan bertaraf dunia.
 - Menggalakkan kemasukan pelajar luar negara menuntut di IPT negara.
 - Mengiktiraf tokoh pemikir/cendekiawan/intelektual dalam pelbagai bidang ilmu.

Bahagian E (Cari Kata)

A	N	A	L	E	C	T	S		A
		S		M					Y
		O		P					L
		K	K	A	V	A	L	R	I
		A		Y					T
S	E	G	N	A	G				U
		N		R					A
	J	I	N	S	H	I			K
		Q	M	A	U	R	Y	A	
S	U	I	S	U	F	N	O	K	

Bahagian F (Komik Sejarah)

- 1 Naluri manusia suka melakukan perkara yang dilarang. Hukuman mudah dijalankan berdasarkan peraturan. Senang mengawal tingkah laku manusia jika bertindak tegas.

[Mana-mana satu]

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

- 3 (a) Pengenalan
 - Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia 2013–2025 telah dilancarkan oleh mantan Timbalan Perdana Menteri merangkap Menteri Pendidikan, Tan Sri Muhyiddin Yassin pada 6 September 2013.
 - PPPM merupakan suatu transformasi pendidikan yang terperinci yang melibatkan lima aspirasi sistem dan enam ciri murid yang akan dicapai dalam tempoh 13 tahun akan datang.
 - PPPM merupakan manifestasi transformasi kerajaan yang memberi tumpuan kepada keberhasilan murid merangkumi semua peringkat.
 - Dokumen PPPM ini adalah pelengkap kepada laporan awal PPPM dilancarkan oleh Perdana Menteri Datuk Seri Najib Tun Razak pada 11 September tahun 2012.
- (b) Tujuan Anjakan Ketiga Diperkenalkan
 - Melahirkan murid-murid yang memiliki nilai-nilai murni sejagat yang selaras dengan tuntutan moral, etika dan agama dalam mengharungi cabaran dunia.

- Memupuk warganegara dengan semangat patriotisme untuk membina satu identiti nasional yang kukuh dan jitu.
- (c) Pelaksanaan Anjakan Ketiga
 - Kementerian Pendidikan Malaysia akan memperkukuhkan Pendidikan Islam, Pendidikan Moral dan elemen Sivik menjelang tahun 2017.
 - Penyemakan semula pedagogi untuk Pendidikan Islam dan Pendidikan Moral dengan melibatkan lebih banyak aktiviti main peranan (*role play*), simulasi, perbincangan, dan tugasan dalam kumpulan kecil.
 - Kurikulum Pendidikan Islam akan melibatkan tumpuan terhadap pemahaman nilai teras dan falsafah Islam serta agama-agama lain.
 - Bagi murid bukan Islam pula, Pendidikan Moral akan mengandungi pemahaman tentang nilai teras semua agama utama di Malaysia.
 - Program-program yang sedia ada seperti Rancangan Integrasi Murid Untuk Perpaduan (RIMUP) dan program 1Murid 1Sukan 1Kelab serta 1Badan Beruniform juga akan diteruskan.
 - (d) Cabaran Pembentukan Akhlak
 - Institusi kekeluargaan iaitu ibu bapa tidak menghiraukan pendidikan agama dan akhlak kepada anak-anak mereka kerana beranggapan kebahagiaan itu terletak kepada kemewahan hidup semata-mata.
 - Media massa yang memaparkan iklan, gambar, tulisan, program dan rancangan-rancangan serta bahan-bahan kepada masyarakat mewujudkan sikap hedonisme, budaya permisif atau kebebasan yang bercanggah dengan agama dan budaya setempat.
 - Sistem pendidikan yang terlalu cepat diorientasikan dengan keperluan peperiksaan.
 - (e) Rumusan
 - Pelan Pembangunan Pendidikan ini adalah satu dokumen komprehensif yang bukan sahaja mengenal pasti bidang-bidang keutamaan dan meletakkan sasaran-sasaran yang hendak dicapai.
 - Sebagai pengurus dan pendidik, mereka harus memahami peranan dan bersedia dalam menghadapi perubahan ini.
 - Perubahan ini juga akan meningkatkan kualiti modal insan guru yang dihasilkan. Sebagai panduannya, Sistem Kualiti Pendidikan Malaysia akan mengawal hala tuju perubahan yang berlaku.
 - (f) Sumber rujukan
 - Abdullah Sani bin Yahaya. (1997). *Mengurus Sekolah*. Kuala Lumpur: PTS Profesional Publishing Sdn. Bhd.
 - Abdul Sukor Abdullah. (2004). *Kepimpinan Unggul Tonggak Pengurusan Pendidikan Cemerlang*. *Jurnal Pengurusan dan Kepimpinan Pendidikan* 14(01). IAB, Genting Highlands: pp 18–20.
 - Ishak Sin. (2003). *Gaya Kepimpinan Transformasi dan Pengajaran: Gaya manakah yang diperlukan Oleh Pengetua*. *Jurnal Pengurusan dan Kepimpinan Pendidikan*. 02(13). IAB. Genting Highlands. pp 1–11.

- Kamaruddin Hj. Husin. (1994). *Asas Pendidikan III: Perkembangan dan Pelaksanaan Kurikulum*. Kuala Lumpur: Longman.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (2006). "Pelan Induk Pembangunan Pendidikan 2006–2010". <http://www.moe.gov.my/tayang.php?laman=home&bhs=my>. Tarikh capaian 17 Februari 2007.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1981). *Kurikulum Baru Sekolah Rendah: Matlamat, rasional, bidang pelajaran dan strategi pengajaran dan pembelajaran*. Kuala Lumpur: Pusat Perkembangan Kurikulum.
- Kementerian Pelajaran Malaysia. (1993). "Falsafah Pendidikan Negara". <http://www.moe.gov.my/tayang.php?laman=falsafah&bhs=my>. Tarikh capaian 18 Februari 2007.
- Kementerian Pelajaran Malaysia. (1993). "Misi Pendidikan Negara". <http://www.moe.gov.my/tayang.php?laman=misi&bhs=my>. Tarikh capaian 18 Februari 2007.
- Kurikulum Baru Sekolah Rendah. (1986). *Buku Panduan Am*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohamed Nor. (1990). *Asas-Asas Pendidikan: Satu Pengenalan*. Kuala Lumpur: Flo Enterprise.
- Mohd Salleh Lebar. (2002). *Perancangan Pendidikan: Peringkat Sekolah dan IPT*. Kuala Lumpur: Utusan Publication dan Distributor Sdn. Bhd.
- Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia, (2013), Kementerian Pendidikan Malaysia. Pusat Perkembangan Kurikulum. (2000). *Kurikulum Bersepadu Sekolah Rendah: Pendidikan Moral*. Kuala Lumpur: Kementerian Pelajaran Malaysia <http://www.moe.gov.my/v/pelan-pembangunan-pendidikan-malaysia-2013-2025>

BAB 8**Tamadun Islam dan Sumbangannya****Bahagian A (Soalan Objektif)**

- 1 B 2 B 3 A 4 B
5 A 6 B 7 C 8 A

Bahagian B (Soalan Struktur)

- 1 (a) (i) Mengamalkan sistem kabilah
(ii) Mementingkan semangat assabiyah
(iii) Mementingkan keuntungan, mengamalkan riba dan menipu timbangan
(iv) Mempunyai masyarakat yang menilik nasib untuk meramal masa depan
[Mana-mana tiga]
- (b) (i) Hamba merupakan status yang terendah dalam masyarakat
(ii) Masyarakat Arab Jahiliyah mempunyai pandangan yang rendah terhadap kaum wanita
(iii) Anak lelaki diberi penghormatan yang lebih
[Mana-mana dua]

- (c) (i) Eksploitasi golongan kaya terhadap miskin
(ii) Diskriminasi wanita
(iii) Perpaduan rapuh
[Mana-mana dua]
- 2 (a) (i) Penghantaran utusan ke Rom, Parsi, Mesir dan Habsyah
(ii) Tiada paksaan
(iii) Menggunakan diplomasi
(iv) Menunjukkan nilai-nilai yang baik
[Mana-mana dua]
- (b) (i) Menjaga maruah
(ii) Pertahankan agama
(iii) Menjaga kesucian agama
(iv) Apabila orang Islam diancam
[Mana-mana dua]
- (c) (i) Bertolak ansur
(ii) Berakhlak mulia
(iii) Menunjukkan teladan yang baik
(iv) Menegakkan keadilan
[Mana-mana tiga]

Bahagian C (Penguasaan i-Think)**1 Sistem Masyarakat Jahiliyah****Politik**

- (a) Mengamalkan sistem kabilah yang diketuai oleh seorang Syeikh
(b) Mempunyai semangat assabiyah yang tinggi
(c) Kabilah sering berperang untuk merebut kuasa, pengaruh dan harta
(d) Pentadbiran di Makkah diuruskan oleh badan atau jabatan yang mentadbir beberapa bidang tugas seperti Darun-Nadwah

Ekonomi

- (a) Menternak binatang secara nomad
(b) Mengamalkan sistem tukar barang
(c) Berdagang secara kafilah
(d) Mementingkan keuntungan, mengamalkan riba dan menipu timbangan

Agama

- (a) Wathani – menyembah berhala
(b) Majusi – menyembah api
(c) Yahudi – dianuti oleh bani Israel
(d) Nasrani – dianuti oleh bani Israel
(e) Animisme – percaya pada roh dan kuasa ghaib
(f) Hunafa' – ajaran yang dibawa oleh Nabi Ibrahim AS
- Adat dan Kehidupan Sehari-hari
- (a) Menilik nasib, meramal masa depan sebelum melakukan sesuatu pekerjaan atau berjalan jauh
(b) Mempercayai ahli sihir dan kuasa azimat
(c) Memandang rendah pada kaum wanita
(d) Hidup dalam kemaksiatan
[Mana-mana empat]

2 Faktor dan kesan penyebaran Islam**Faktor**

- (a) Prinsip kesaksamaan
(b) Prinsip keterbukaan
(c) Dakwah
(d) Perdagangan

Kesan

- (a) • Kedudukan dan maruah wanita diangkat
- Mengamalkan cara hidup yang adil
- (b) • Mewujudkan konsep ummah
- Sistem syura
- (c) Agama Islam tersebar
- (d) Mewujudkan institusi baitumal

Bahagian D (Sudut KBAT)

- 1 (a) Toleransi kaum – Melahirkan masyarakat cemerlang seperti saling menghormati, tidak mendiskriminasikan manusia.
- (b) Ketaatan kepada pemimpin (Nabi Muhammad SAW) – Masyarakat menumpahkan taat setia kepada Nabi Muhammad SAW untuk menyebarkan dakwah Islam ke Madinah.
- (c) Tanggungjawab rakyat – Setiap anggota masyarakat bekerjasama memajukan negara dan membantu pemimpin mengikut zaman masing-masing.

[Mana-mana tiga]

- 2 (a) Wujudnya perlembagaan yang menjadi panduan untuk menyelesaikan masalah rakyat tanpa unsur berat sebelah dalam menjatuhkan hukuman.
- (b) Pentadbiran mengikut hukum syariah
- (c) Mewujudkan jawatan khalifah selepas kewafatan Nabi Muhammad SAW
- (d) Mesyuarat diadakan untuk mencapai keputusan suara ahli yang terbanyak (sistem syura)

[Mana-mana tiga]

- 3 (a) Mengikut kehendak rakyat
- (b) Mengikut keputusan Dewan Negara
- (c) Memperbaiki kelemahan sedia ada
- (d) Menjadikan pentadbiran yang lebih teratur

[Mana-mana tiga]

- 4 (a) Pertukaran teknologi
- (b) Pertukaran budaya
- (c) Wujud usahasama dalam pelbagai bidang
- (d) Menambahkan pendapatan negara

[Mana-mana tiga]

- 5 (a) Melalui kempen
- (b) Didikan ibu bapa
- (c) Generasi muda memperteguhkan jati diri
- (d) Peranan pemimpin
- (e) Peranan keluarga menghidupkan budaya ini

[Mana-mana tiga]

Bahagian E (Cari Kata)

I	A	V	I	C	E	N	N	A	S
A	F							T	Y
B	J	A	H	A	L	A		U	U
O			R					T	R
D				G				T	A
R			E		I			A	
O		B				L		B	
C	E		H	A	D	H	A	R	I
R		I	S	U	J	A	M	K	
M	O	Z	A	R	A	B			

Bahagian F (Komik Sejarah)

- 1 (a) Masyarakat menanggung beban
- (b) Amalan perniagaan yang tidak adil
- (c) Ada unsur pemerasan kepada masyarakat miskin
- [Mana-mana dua]

Bahagian G (Kajian Kes/Tugasan Kerja Projek)

- 3 (a) (b) (i) Al-Khawarizmi
- Biodata
 - Nama sebenar ialah Muhammad Ibn Musa al-Khawarizmi
 - Dilahirkan di Bukhara
 - Beliau meninggal dunia antara tahun 220 dan 230 M
 - Dikenali juga sebagai Abu Abdullah Muhammad bin Ahmad bin Yusoff
 - Di sebelah Barat dikenali sebagai Al-Khawarizmi, Al-Cowarizmi, Al-Ahawizmi, Al-Karismi, Al-Goritmi dan Al-Gorismi
 - Hasil karya
 - Sistem nombor: Karya *De Numero Indorum* yang diterjemahkan ke dalam bahasa Latin
 - *Mufatih al-Ulum'* yang membawa maksud beliau adalah pencinta ilmu dalam pelbagai bidang
 - *Al-Jami wa al-Tafsir bi Hisab al-Hind*. Karya ini diterjemahkan oleh Prince Boniopagri ke dalam bahasa Latin
 - *Al-Mukhtasar Fi Hisab al-Jabr wa al-Muqabalah* dihasilkan pada tahun 820 M yang berkaitan algebra
 - *Al-Amal bi' Usturlab'*
 - *Al-Tarikh*
 - *Al-Maqala Fi Hisab al-Jabr wa al-Muqabilah*
 - Sumbangan
 - Bidang Astronomi
 - Al-Khawarizmi dikenali ketika zaman tamadun Islam kerana bidang astronominya yang ditakrifkan sebagai ilmu falak bermaksud pengetahuan luas tentang bintang-bintang. Awal kurun ketiga, Al-Khawarizmi menghasilkan dua buah karya yang salah satu diterjemahkan ke bahasa Latin.
 - Bidang Matematik
 - Beliau memperkenalkan aljabar dan hisab serta menghasilkan pelbagai karya yang popular ketika zaman tamadun Islam, antaranya ialah *Mafatih al-Ulum'*. Banyak kaedah yang diperkenalkan dalam setiap karya yang dihasilkan, contohnya kos, sin, tan dan banyak lagi konsep dalam matematik lain.
 - Penggunaan matematik dalam astronomi sebelum tamadun Islam amat sedikit dan terhad kerana kemunduran pengetahuan matematik yang terhad kepada pengguna aritmetik dan geometri sahaja.
- (ii) Ibn Sina (Avicenna)
- Biodata
 - Nama sebenar ialah Husin bin Abdullah bin Hasan bin Ali bin Sina

- Dikenali juga sebagai Avicenna
 - Lahir pada tahun 370 H di Afshanah, Bukhara, Turkistan
 - Pernah bertugas sebagai pakar perubatan di wilayah Rai dan penasihat agung Amir Ala Uddaulah di Esfahan
 - Meninggal dunia di Hamazan pada tahun 428 H
 - Hasil karya
 - Kitab *Qanun fi al-Tibb (Canon of Medicine)*
 - Kitab *Ash-Shifa'*: sebuah karya kitab dalam bidang falsafah.
 - Kitab *An-Najat*: kitab yang berisikan ringkasan dari kitab *Ash-Shifa'*, ditulis untuk pelajar yang ingin mempelajari dasar-dasar ilmu hikmah, buku ini juga secara lengkap membahas tentang pemikiran Ibn Sina tentang ilmu Jiwa.
 - Kitab *fi Aqsami al-'Ulumi al-'Aqliyyah*: kitab dalam bidang ilmu fizik.
 - Kitab *Lisanu al-'Arab*: Kitab ini merupakan hasil karyanya dalam bidang sastera Arab.
 - Kitab *Al-Isharat wa al-Tanbihat*: karya tentang logik dan hikmah.
 - Sumbangan
 - Bidang Perubatan
 - Penemuan penyakit baru serta puncanya.
 - Pengaruh kuman dalam penyakit.
 - Jangkitan virus seperti TB dan sebagainya.
 - Penyakit seperti rubella, alahan (*allergy*), cacar (*smallpox*), penyakit jiwa dan seumpamanya.
 - Penemuan dalam bidang farmasi.
 - Menghasilkan ubat dan preskripsi yang mujarab untuk pelbagai jenis penyakit.
 - Ubat bius.
 - Mencipta benang khusus untuk menjahit luka pembedahan.
 - Mencipta picagari.
 - Bidang Falsafah
 - Banyak dipengaruhi oleh al-Farabi dan pemikiran Aristotle.
 - *Al-Syiifaa'* atau Kitab *al-Najat* - 18 jilid dan mengandungi segala cabang ilmu falsafah seperti ilmu metafizika, fizika dan psikologi.
 - Kitab *al-Isyaraat wa al-Tanbihat*, iaitu kitab bimbingan dan peringatan, prinsip ketuhanan serta keagamaan.
 - Kitab *Al-Hudud* pula membicarakan pelbagai kesimpulan dan rumusan istilah ilmu falsafah.
 - Bidang Politik dan Agama
 - Politik tidak dapat dipisahkan daripada agama.
 - Risalah *al-Siyasah* merupakan ilmu politik.
 - *Al-Arzaq* ialah pembahagian ekonomi secara umum.
 - Buku *al-Mabda' wa al-Ma'ad* berkisar tentang bermula dan berakhirnya dunia.
 - *Al-Syiifaa'* pula mengisahkan cara dakwah Nabi Muhammad SAW, membentuk rumahtangga, akhlak dan lain-lain.
- (iii) Ibn Battuta (Ilmu Pelayaran)
- Biodata
 - Nama sebenar ialah Muhammad bin Abdullah bin Muhammad al-Lawati al-Tanji.
 - Digelar juga sebagai Ibn Battuta, Abdullah dan Syamsuddin.
 - Berbangsa Barbar, iaitu Muslim Sunni di Afrika Utara.
 - Dilahirkan pada 24 Februari 1304/Rejab 704 H di bandar Tanjah, Morocco (daerah di Maghribi).
 - Beliau meninggal dunia pada 779 H /1372 M di Tanjah.
 - Hasil karya
 - *Rihlah Ibn Battutah (Tuhfat al-Nazar)*
 - Karya ini merupakan catatan perjalanan dan pengembaraan beliau.
 - Kitab ini juga turut mengandungi rekod sejarah zaman pertengahan yang sangat penting kerana catatannya dianggap sebagai sumber sejarah abad pertengahan.
 - Maklumat-maklumat yang terkandung di dalamnya telah dipetik dalam ratusan karya pengkajian sejarah yang meliputi bukan hanya sejarah dunia Islam tetapi juga sejarah Cina dan Empayar Byzantin.
 - Merupakan satu-satunya sumber maklumat langsung tentang budaya, adat resam, serta keadaan masyarakat di beberapa kawasan dunia.
 - Sumbangan
 - *Bidang Geografi dan Pelayaran*
 - Perkongsian maklumat yang terperinci dari segi perbandingan tentang budaya, peradaban, sosial dan geografi sesuatu masyarakat setempat.
 - Pengembaraan beliau telah memberikan persepsi yang baru kepada bidang geografi dan pelayaran.
 - Beliau juga banyak menyampaikan cerita-cerita tempatan yang menakjubkan dan menghiburkan kepada pengikut-pengikutnya.
 - **Rangsangan kepada Pelayar Lain**
 - Sumbangan Ibn Battuta dalam bidang pelayaran telah menjadi pendorong kepada para pelayar Islam yang lain untuk mengikut jejak langkahnya.
 - Hasilnya telah membawa kepada kemunculan beberapa orang tokoh lain seperti Ibn Hawqal dan Sulayman Al-Mahri.
 - Ibn Hawqal telah memulakan pelayaran ke Afrika Utara, Sepanyol, Selatan Sahara, negara-negara Arab, Armenia, Azerbaijan dan Sicily dari tahun 947 hingga 973 Masihi.
 - *Bidang Sejarah dan Persejarahan*
 - Ibn Battuta turut menulis kisah pensejarahan sesebuah negara apabila berjaya menemui ramai pemerintah, wazir dan pegawai-pegawai tinggi kerajaan.
 - Bagi mendapatkan kesahihan dan ketepatan fakta, hasil catatan beliau turut disokong oleh sumber-sumber lain yang berkaitan.

- Di Kota Konstantinople, beliau mencatatkan keindahan kota tersebut yang dilengkapi dengan pasar atau gedung beli-belah, jalan raya yang dibina daripada batu dan kewujudan sebuah gereja besar St Sophies di tengah-tengah kota berkenaan.
 - Pasai di Sumatera pula digambarkan sebagai kawasan yang subur dan dipenuhi dengan pokok kelapa, cengkik dan gaharu.
- (c) Rumusan
- Sumbangan Tamadun Islam dalam pembentukan tamadun dunia memang tidak dapat dinafikan.
 - Orang Islam telah menyumbang kepada tamadun manusia terutamanya dalam bidang agama, perubatan, astronomi, ekonomi, matematik, botani dan sebagainya.
 - Kebanyakan karya tokoh Islam telah mempengaruhi pemikiran ahli falsafah dan pemikiran Barat, dan ditiru oleh mereka sehingga mereka berjaya mengubah tamadun mereka.
 - Tamadun Islam telah membawa perkembangan peradaban manusia melalui perkembangan ilmu pengetahuan. Karya-karya tokoh Islam menjadi sumber rujukan utama kepada pelajar sehingga ke hari ini.
- (d) Sumber
- Umat Islam pada hari ini seharusnya dapat memajukan diri dan berusaha untuk terus memastikan perkembangan tamadun Islam.
 - Ab. Alim Abdul Rahim dan Syed Idrus Syed Mohamad. (1997). *Tamadun Islam*. Kuala Lumpur: Penerbit Fajar Bakti,
 - Abdullah Zhidi Omar, Dr Raudhah Ali, Dr Roslina Suratnu, Mohd Nahi Abdullah, Mohd Hilmi Rozali dan Mahdi Shuid. (2013). *Tamadun Islam dan Tamadun Asia (TITAS)*. Selangor: Penerbitan Multimedia Sdn. Bhd.
 - Ali Mohamad. (2001). *Tamadun Islam dan Tamadun Asia*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
 - Baharuddin Yatim dan Sulaiman. (1997). *Sains Menurut Perspektif Islam*. Bangi: Pusat Pengajian Umum UKM.
 - Hj. Zainal Abidin Ahmad. (1974). *Ibnu Sina*. Jakarta: Bulan Bintang Sdn. Bhd.
 - Mahmood Zuhdi Abdul Majid. (2000). *Tokoh-Tokoh Kesarjanaan Sains*. Kuala Lumpur: DBP.
 - Yazid Abdul Manap. (2012). *Menerokai Kegemilangan Siantis Islam*. Selangor: Grup Buku Karangraf Sdn. Bhd.